

СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ ӘРЕКЕТ БОЙЫНША ЖАДЫНАМА

«Сенім телефоны»: 54-21-64.

«Шағымдар мен ұсыныстарға арналған жәшік» Колледж ғимаратының 1-қабатындағы фойесінде орналасқан.

Сыбайлас жемқорлық Қазақстан қауіпсіздігіне жүйелі қатер болып табылады.

«Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» 2015 жылғы 18 қарашадағы Қазақстан Республикасы Заңының 22-бабына сәйкес сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресті барлық мемлекеттік органдар, ұйымдар мен лауазымды адамдар жүргізуге міндетті.

Сыбайлас жемқорлық ұғымы

Сыбайлас жемқорлық – бұл мемлекеттік міндеттерді атқаратын адамдардың және соларға теңестірілген адамдардың лауазымдық өкілеттігін пайдалана отырып, жеке өзі немесе делдалдар арқылы мүліктік игіліктер мен артықшылықтар алуы, сол сияқты бұл адамдарды параға сатып алуы заңда көзделмеген.

Пара

Пара деп түсініледі:

Заттар-ақша, банктік чектер және бағалы қағаздар, бағалы металдар мен тастардан жасалған бұйымдар, автомашиналар, тамақ өнімдері, бейнетехника, тұрмыстық аспаптар және басқа да тауарлар, пәтерлер, саяжайлар, қала сыртындағы үйлер, гараждар, жер учаскелері және басқа да жылжымайтын мүлік.

Қызметтер мен пайдалар – емдеу, жөндеу және құрылыс жұмыстары, санаторийлік және туристік жолдамалар, шетелге сапарлар, ойын-сауық және басқа да шығыстарды өтеусіз немесе төмендетілген құнмен төлеу.

Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі парамен байланысты қылмыстың екі түрін қарастырады:

1. Пара алу.

Бұл ең қауіпті лауазымдық қылмыстардың бірі, бұл лауазымды тұлғаның заңды немесе заңсыз әрекеттері (әрекетсіздігі) үшін артықшылықтар мен артықшылықтар алуынан тұрады.

Пара алу Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде пара беруден гөрі қоғамға қауіпті әрекет ретінде қарастырылады.

Мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адам не оған теңестірілген адам жеке өзі немесе делдал арқылы пара алса – мүлкі тәркіленіп немесе онсыз, белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан бес жылға дейінгі мерзімге айыра отырып, айлық есептік көрсеткіштің 700-ден 2000-ға дейінгі мөлшерінде немесе сотталған адамның жеті айдан бір жылға дейінгі кезеңдегі жалақысының немесе өзге де кірісінің

мөлшерінде айыппұл салуға не бес жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айырылады.

Егер қылмысты Мемлекеттік қызмет атқаратын адам жасаса, сол сияқты заңсыз әрекеттері (әрекетсіздігі) үшін пара алса — мүлкі тәркіленіп, белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан жеті жылға дейінгі мерзімге айыра отырып, үш жылдан жеті жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айырылады.

Егер қылмысты адамдар тобы алдын ала сөз байласып, қорқытып алушылықпен немесе ірі мөлшерде жасаса, бірнеше рет — мүлкі тәркіленіп, жеті жылдан он екі жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады.

2. Пара беру.

Пара беру-лауазымды адамды заңды немесе заңсыз әрекеттер (әрекетсіздік) жасауға итермелеуге бағытталған қылмыс.

Егер пара лауазымды адамға жеке немесе делдал арқылы берілсе - сотталған адамның бес айдан жеті айға дейінгі кезеңдегі жалақысы немесе өзге де табысы мөлшерінде не екі жылға дейінгі мерзімге түзеу жұмыстарына не үш жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеуге не сол мерзімге бас бостандығынан айырылады.

Егер лауазымды адамға біле тұра жалған айғақ беру заңсыз іс-әрекет (әрекетсіздік) жасағаны үшін пара берілсе – айлық есептік көрсеткіштің мыңнан үш мыңға дейінгі мөлшерінде немесе сотталған адамның жеті айдан бір жылға дейінгі кезеңдегі жалақысының немесе өзге де табысының мөлшерінде айыппұл салуға не бес жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеуге не сол мерзімге бас бостандығынан айырылады.

Жауапты мемлекеттік лауазымды атқаратын адамға пара беру – мүлкі тәркіленіп, белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан жеті жылға дейінгі мерзімге айыра отырып, бес жылдан он жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айырылады.

Пара алу және параға сатып алу делдалдығы

Пара көбінесе делдалдар арқылы беріледі және алынады – бағынышты қызметкерлер, жеке кәсіпкерлер, делдалдық фирмалардың қызметкерлері, олар Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде қылмысқа көмектесуші ретінде қарастырылады.

Пара тікелей де («егер мәселе біздің пайдамызға шешілсе, Сіз ... аласыз») және жанама түрде де ұсынылуы мүмкін.

Пара берген азамат жауапкершіліктен босатылуы мүмкін, егер:

- қорқытып алушылық фактісі анықталса;
- азамат өз еркімен құқық қорғау органдарына жасаған әрекеті туралы хабарласа.

Пара алғаны үшін кім қылмыстық жауапкершілікке тартылуы мүмкін?

Лауазымды тұлға пара алушы деп танылуы мүмкін

– мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілетті және оған теңестірілген адам.

Пара беру немесе бопсалау жағдайында қалай әрекет ету керек?

- Сізге ұсынылған шарттарды мұқият тыңдау және есте сақтау (сомалардың мөлшері, тауарлардың атауы және қызметтердің сипаты, параны беру мерзімдері мен тәсілдері);
- параны беру уақыты мен орны туралы мәселені келесі әңгімеге дейін ауыстыруға тырысу және келесі кездесу үшін сізге жақсы таныс орын ұсыну;
- егер сізде диктофон болса, пара беру немесе оны бопсалау туралы ұсынысты (жасырын) жазып алуға тырысыңыз.

Пара беру немесе бопсалау фактісінен кейін бірден не істеу керек?

Аталған факті туралы «Қажымұқан Мұнайтпасов атындағы олимпиада резервінің республикалық мамандандырылған мектеп-интернат-колледжі» РММ басшылығына және Қазақстан Республикасы Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігінің Нұр-Сұлтан қаласы бойынша департаментіне немесе құқық қорғау органдарының біріне ұсынсын.

Сізге пара беру немесе оны бопсалау туралы ұсыныс жасау фактісі туралы өтініш жазу:

- лауазымды тұлғалардың қайсысы (тегі, аты, әкесінің аты, лауазымы, мекемесі) Сізге пара ұсынады немесе пара сұрайды;
- ұсынылған немесе қорқытып алынған параның сомасы мен сипаты қандай;
- Сізге қандай нақты әрекеттер (немесе әрекетсіздік) үшін пара ұсынады немесе пара талап етеді;
- параны тікелей беру қай уақытта, қай жерде және қалай жүргізілуі тиіс;
- одан әрі құзыретті органның нұсқауларына сәйкес әрекет ету;
- белгіленген тәртіпте жіберу.

Білу керек!

Қылмыстар туралы ауызша хабарламалар мен жазбаша мәлімдемелер құқық қорғау органдарында қылмыстың жасалған орны мен уақытына қарамастан тәулік бойы қабылданады.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күреске жәрдемдесетін адамдарға қол сұғылмаушылық кепілдіктері

Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық фактісі туралы хабарлаған немесе сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресте өзге де жолмен жәрдемдесетін адам мемлекеттің қорғауында болады.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күреске жәрдемдесетін адам туралы ақпарат мемлекеттік құпия болып табылады және қолданыстағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңнамада көзделген органдардың немесе заңда белгіленген

тәртіппен соттың сұрау салулары бойынша ғана ұсынылады. Бұл ақпаратты жария ету заңда белгіленген жауаптылыққа әкеп соғады.

Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық фактісі туралы хабарлаған немесе сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресте өзге де жолмен жәрдемдесетін адам Қазақстан Республикасының Үкіметі көздеген тәртіппен көтермеленеді.

Қажет болған жағдайда сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес жүргізетін органдар сыбайлас жемқорлыққа қарсы күреске жәрдемдесетін адамдардың жеке қауіпсіздігін қамтамасыз етеді.

Параны қорқытып алу туралы біле тұра айғақ беру қылмыс болып саналады, бұл үшін Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексіне сәйкес жаза қолданылады.